

ושלישית לרביעית, ואילו הרביעית נפרעת
שלא בשבועה.⁽¹²⁾

בן ננס אומר: וכי מפני שהיא אחרונה —
נשכרת היא שתיפרע שלא בשבועה!?

אלא אף היא הרביעית לא תפרע אלא
בשבועה.⁽¹³⁾

היו יוצאות הכתובות כולן ביום אחד,
כלומר: אם היו כל הכתובות יוצאות לפנינו
ומלמדות שכולן נכתבו ביום אחד —

כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת,
וכגון שהשעות מפורשות בכתובה — זכתה.

וכך היו כותבין בירושלים שעות.

היו כולן יוצאות בשעה אחת, ואין שם אלא
מנה, הרי כולן חולקות בשוה.⁽¹⁴⁾

גמרא:

שנינו במשנה: והרביעית נפרעת שלא
בשבועה; בן ננס אומר וכי מפני שהיא
אחרונה נשכרת:

ומבאר הגמרא: ודאי פשוט הוא, שאם
נפרעה כבר הראשונה והשניה והשלישית,
אין סיבה להשביע את הרביעית, וכדברי תנא
קמא, שהרי כל השבועה היא שמא לא
יספיקו הנכסים לגביית הנשים שעדיין לא
גבו, אבל אם כבר גבו הראשונות את
כתובתן למה תישבע הרביעית.

ובמאי קמיפלגי, כלומר: באיזה אופן נחלקו
תנא קמא ובן ננס, ומה הוא טעם מחלוקתם?

אמר שמואל: מחלוקתם היא: כגון א-צא
שנמצאת אחת מהן, מן השדות שגבו שלשת
הנשים הראשונות שדה שאינה שלו, כלומר:

שלא אמרו חכמים: הבאה ליפרע מנכסי יתומים
לא תפרע אלא בשבועה, אלא ביתומים קטנים,
אבל ביתומים גדולים, לא, וזו שאינה צריכה
לישבע לחברותיה, אינה צריכה שבועה כלל.

13. א. בגמרא יתבאר טעמו של בן ננס, כי לפי
פשוטו, הרי ודאי שהרביעית אינה צריכה
לישבע, היות ובגבייתה אין היא מפסידה כלום
לקודמות לה.

ב. בתוספות נתנו טעם למה הזכירה המשנה
ארבע נשים, אף על פי שמחלוקת תנא קמא ובן
ננס היא אף בשתי נשים בלבד, ראה שם; וראה
עוד ברש"י במהדורא קמא, בריטב"א, בשיטה
מקובצת בשם תלמידי הרשב"א ובמאירי מה
שכתבו בזה.

14. בתוספות יום טוב הקשה: מאי קא משמע
לך, והרי כבר שנינו כן במשנה לעיל! ? וראה מה

מועיל בזה, [כלומר: אף על פי שהוא מחזיק
בשטר ויש ראייה שלא נפרע, שאם לא כן "שטרא
בידה מאי בעי"].

ובתוספות יום טוב תמה על דברי רש"י
שאינה נשבעת אלא אם כן תבעה זאת השניה,
שהרי כיון שהיא נשבעת אפילו בטענת שמא של
השניה, בהכרח שיסוד שבועה זו הוא ממה
שתקנו חכמים: הבא ליפרע מנכסים משועבדים
לא יפרע אלא בשבועה, שאין הפרש בין הבא
לגבות מלקוחות, לבין הבא ליפרע מנכסים שהם
משועבדים לבעל חוב מאוחר, וכיון שכן, אפילו
אם לא תבעה אותה השניה למה לא תישבע,
ראה שם ובפני יהושע; וראה בליקוטים החדשים
מדברי הגרעק"א, מה שהביאו בזה משמו.

12. ואף שהבאה ליפרע מנכסי יתומים לא
תיפרע אלא בשבועה, זו נוטלת בלא שבועה,

תנא קמא סבר: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה —

ולכן אין הרביעית צריכה לישבע, כי אם אכן יבוא הנגזל ויטול את שדהו, הרי תוציא זו שהיתה השדה הנגזלה בידה את השדה שגבתה הרביעית, היות והיא קודמת לה, ואף שכבר גבתה המאוחרת את השדה, הרי גביית בעל חוב מאוחר אינה גבייה.

ובן ננס סבר: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, ואם תגבה הרביעית שוב לא תוכל להוציא ממנה את השדה שגבתה, ולכן משביעה היא את הרביעית תחילה.⁽²⁾

רב נחמן אמר בשם רבה בר אבוה לפרש, אכן משנתנו בנמצאת אחת מן השדות שאינה של הבעל, ואולם לא נחלקו תנא קמא ובן ננס אם גבייתה של הרביעית גבייה היא, אלא:

דבולי עלמא — תנא קמא ובן ננס —

נודע שגזולה היא ביד הבעל,⁽¹⁾ וסוף דבר שיבואו הבעלים להוציאה מידן, אך עדיין לא הוציאו הבעלים את השדה.

וכשבאה הרביעית לגבות מן השדה הרביעית שביד היתומים, באה זו שגבתה את השדה הנגזלה, וטוענת לאמר: למחר יבוא הנגזל ויטול שדהו ממני, ואם תטלי את את הקרקע הרי נמצאתי קרחת מכאן ומכאן, ולכן רצוני הוא שתשבעי לי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל.

וטעם פלוגתת תנא קמא ובן ננס אם צריכה הרביעית לישבע קודם שתטול את השדה הרביעית, הוא:

ובדין בבעל חוב מאוחר שקדם וגבה, אם אכן מה שגבה גבה — ושוב לא תוכל להוציא המוקדמת מן הרביעית את השדה אם יוציאו ממנה את השדה הנגזלה — הוא דקמפילגי תנא קמא ובן ננס:

שיישב בתוספות רבינו עקיבא איגר.

1. לשון רש"י הוא: "שנודע שגזלה, וסוף שיבואו בעלים ויטלוה ממנה", וראה בהערות לקמן בשם ה"מגיני שלמה" שביאר בשיטת רש"י שלא היה אלא ערעור, וראה ברש"י במהדורא קמא.

2. נתבאר על פי רש"י.

ואולם צריך ביאור: כיון שנמצאת השדה שאינה שלו, אם כן אפילו בשבועה למה תניחנה לרביעית לגבות, ושוב לא תוכל להוציא ממנה, והיה לה לגבות עכשיו את השדה הרביעית, כי "אע"פ שלא באו הנגזלים לטרופה, טרופה ועומדת היא", כלשון הריטב"א.

וראה ב"פני יהושע" בשם "מגיני שלמה", דגם לרש"י לא מיירי שנמצאת בודאי שאינה שלו, אלא שיצא ערעור על השדה, ראה שם וברש"י במהדורא קמא; וראה מה שתמהו עוד התוספות והריטב"א על פירושו של רש"י.

ולכן פירשו התוספות והריטב"א, שלשון הגמרא "כגון שנמצאת שדה שאינה שלו" אינו בדוקא, ואין המשנה עוסקת באופן שכבר נמצאת השדה שאינה שלו, ורק חשש בעלמא חוששות הן שמא תימצא השדה שאינה שלו, ומשום החשש שמא תימצא שדה אחת שאינה שלו, לכן זכותן של הראשונות לשהשביעה, שהרי אם תגבה עכשיו ותימצא השדה שאינה שלו, הרי שוב לא יוכלו להוציא ממנה היות ובעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, ולכן רוצים

דתני אבבי קשישא ברייתא:

יתומים שאמרו חכמים ש"הבא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה", היינו ביתומים גדולים, ואין צריך לומר כשהוא בא ליפרע מיתומים קטנים.

תנא קמא: לית ליה דאבבי קשישא, ולכן אין הרביעית צריכה לישבע ליתומים.

ובן ננס אית ליה דאבבי קשישא, ולכן צריכה הרביעית לישבע ליתומים.

אמר רב הונא:

הני תרי אחי השותפים בירושת אביהם, ותרי שותפי [או שאר שני שותפין], דאית להו דינא בהדי חד, שיש להם דין תורה עם אחר בענין השייך לשותפות —

ואזל חד מיניהו — מן האחים או השותפים — בהדיה [עם אותו אחד] לדינא, ויצא השותף חייב —

לא מצי אידך אח או שותף למימר ליה לבעל הדין: את לאו בעל דברים דידי את בדין זה שנתחייב חברי, אלא אני אדון עמך בחלקי.⁽⁵⁾

אלא אומרים אנו: אותו אח או שותף שדן עם בעל הדין, שליחותיה של השני שלא בא

סוברים: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה לא גבה, ואין לשניה לחשוש מעצם גבייתה של הרביעית, כי היא תוציא ממנה את השדה לכשיבואו הבעלים ויקחו את השדה הגזולה.

והכא בחיישינן שמא אם תגבה הרביעית את השדה בלא שבועה, תבין הרביעית שלכן שונה היא מהאחרות שהיא נוטלת בלא שבועה,⁽³⁾ ודאי משום שהשדה לא תישאר בידיה ולבסוף יוציאוו ממנה, ומתוך כך יש לחוש שמא תכסיף את השדה, שלא תשמור על השדה לבל תתקלקל, אלא אוכלת ככל אשר תוכל —

ובסברא זו קמיפלגי תנא קמא ובן ננס:

מר בן ננס סבר: חיישינן שמא תכסיף את השדה, ולכן משביעין אותה תחילה, ושוב לא תכסיף את השדה.⁽⁴⁾

ומר תנא קמא סבר: לא חיישינן שמא תכסיף.

אבבי אמר לפרש את מחלוקת תנא קמא ובן ננס באופן אחר מכפי שפירשה שמואל [בנמצאת שדה שאינה שלון], אלא השבועה שנחלקו בה תנא קמא ובן ננס היא שבועת "הבא ליפרע מנכסי יתומים":

והדין דאבבי קשישא איכא ביניהו בין תנא קמא לבן ננס:

אחר.

הם להשביעה שאינה גובה את כתובתה שכבר נפרעה.

5. כתב הריטב"א לפי שיטת רש"י: לשון "לאו בעל דברים דידי" אינו מתפרש כאן כמו בשאר מקומות שבתלמוד, אבל יש לשנות הרבה שפירושו מתחלף, וראה עוד שם.

3. נתבאר על פי המאירי.

4. כתב על זה הרמב"ן: והקשו עליו: וכי משביעין אותה להטעותה, ולכן פירש באופן

לדון הוא דעבד, ופסק הדין מחייב את שניהם.

וכאשר אקלע רב נחמן לסורא, שיילוהי [כאשר נקלע רב נחמן לסורא, שאלוהו]: כי האי גוונא — באופן זה של שני אחים או שותפים שעמד אחד מהם בדין — מאי הדין? האם יכול השני לומר: לאו בעל דברים דידי את?

אמר לחו רב נחמן לבני סורא:

מתניתין משנתנו היא, ששנינו:

הראשונה נשבעת לשניה, ושניה לשלישית, ושלישית לרביעית.

ואילו ראשונה נשבעת לשלישית לא קתני, כלומר: לא מצאנו במשנתנו אלא שהשניה משבעת את הראשונה, אבל השלישית שוב אינה יכולה להשביע את הראשונה —

וכי מאי טעמא?! לאו משום דשליחותה עבדה, וכי אין הטעם משום שהשבעת השניה את הראשונה היא בשליחותה של שאר הנשים?! הרי שאנו אומרים: שליחותה עבדה!

ודחינן: מי דמי, וכי דומה הענין השנוי במשנתנו, לספק שנסתפקנו?!

והרי התם במשנתנו: שבועה לאחד, ושבועה למאה וכאילו נשבעה לכל אחת.

אבל הכא מצי אמר אחד האחים או אחד השותפים שלא בא לדין: אילו אנא הואי התם, הוה טעיננא טפי [לו בבית הדין הייתי,

שמא הייתי טוען טוב יותר מחבירי והייתי זוכה בדין].

מוסיפה הגמרא פרט בדין זה:

ולא אמרן — שאין פסק הדין מחייב את מי שלא בא לדין — אלא דלא איתיה במתא בשעת הדין, שלא היה אותו אחד שלא בא לדון באותו העיר בה התקיים הדין.

אבל אם איתיה במתא, איבעי ליה למיתי, אבל אם היה אותו אח או שותף בעיר בשעת הדין, היה לו לבוא עם אחיו או שותפו לדין, וכיון שלא בא שוב אינו יכול לטעון יותר ולא כלום.

אתמר: שני שטרות מכר, היוצאים ממוכר אחד, ביום אחד, על שדה אחת, לשני קונים שונים:

רב אמר: חולקין את השדה בין שני הקונים, שהרי יד שניהם שוה בה.

ושמואל אמר: שודא דדייני!

יחליטו הדיינים לפי צדדי הזכות והחובה, מי מבין השניים יקבל את השדה.⁽¹⁾

והוינן בה: לימא רב דאמר יחלוק, משום שהוא סובר כרבי מאיר, דאמר עדי התימה ברת. הם העיקר בנתינת התוקף לגט כשטר כריתות.

ואילו שמואל דאמר שודא דדייני עדיף ב-דצ מחלוקה, היות והוא סובר כרבי אלעזר, דאמר עדי מפירה של הגט ברת.

1. ונחלקו הראשונים במהות השודא דדייני, האם הדבר תלוי ברצונם גרידא למי ראוי לתת

את השדה, או שעליהם לדון לפי שיקול דעתם למי מבין שניהם התכוון המוכר להקנות.